

**Erityistä tukea tarvitseva sosiaalihuollon asiakas
Etelä-Pohjanmaalla
Aikuissosiaalityön klubitapaaminen 14.3.2024**

Tanja Penninkangas

sosiaalijohtaja, sosiaalityön professiojohtaja

Nostoja sosiaalihuollon porrasteisuus –selvityksestä

- *Kun luokitus ja kirjaaminen palvelutehtävittäin yleistyvät sosiaalihuollossa, suuntaa se myös ajattelua, toimintakulttuuria ja palvelurakennetta. Sitä kautta syntyy **tietopohja, jonka avulla voimme jatkossa entistä paremmin turvata palvelut niitä tarvitseville asiakkaille oikea-aikaisesti ja vaikuttavasti.***
- *Sosiaalihuoltolainsäädännön sisältämä **jaottelu asiakkaiden yleisen tuen tarpeen ja erityisen tuen tarpeen välillä suuntaa palvelu- ja henkilöstörakennetta.***
- *“**Erityisen tuen**” -käsite ei nykyisellään ohjaa lastensuojelupalvelujen saamista ja koko käsite jäänyt oikeastaan **kuolleeksi kirjaimeksi.** Vaativaa sijaishuoltoa uudistaneen työryhmän työssä ja hallituksen esityksessä lastensuojelulain uudistamiseksi näiltä osin (2022) palveluihin pyrittiin tuomaan porrastusta, mutta lainsäädäntöuudistus keskeytettiin.*
- ***Yleislain ja erityislakien suhteen uudelleenmäärittely nähdään kautta linjan tärkeäksi, kun lainsäädäntöä kehitetään.** Se, missä määrin eri palvelutehtäviin halutaan tai nähdään tarpeelliseksi tuoda porrasteista rakennetta vaihtelee. **Kaikki yksittäiset pykälät, joilla sitä on aikaisemmin yritetty tuoda, ovat jääneet toteutukseltaan hyvin heikoiksi. Tämä koskee sosiaalihuoltolain 33 a § (Palvelujen kokoaminen muiden palvelujen yhteyteen) tai erityisen tuen tarpeen määrittelyä ja hyödyntämistä porrastuksen näkökulmasta.***

Esimerkkejä tulevista hallituksen esityksistä

- Tulevia hallituksen esityksiä ovat muun muassa
 - Sairaaloiden ja päivystyksen kokonaisuuden sekä erikoissairaanhoidon työnjaon uudistaminen
 - Sosiaalihuollon erityisosaamisen ja -palveluiden kokoaminen suuremmiksi kokonaisuuksiksi
 - Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttaminen (*monituottajuus*)
 - Lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden vahvistaminen (*hallituksen mallin mukainen lasten ja nuorten terapiatakuu*)
 - Neuvolan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon säännösten päivittäminen palvelujen yksilöllisyyttä ja vaikuttavuutta lisäämällä
 - Lastensuojelulainsäädännön uudistaminen
 - Vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen
 - Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilölainsäädännön kokonaisuudistus
 - Vaikuttavien menetelmien kansallisen valinnan periaatteista säätäminen
 - Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttaminen
 - Sosiaalihuoltolain ja terveydenhuoltolain muutokset

Nostoja sosiaalihuollon porrasteisuus –selvityksestä

- ***Yhtenä avainkäsitteenä sosiaalihuoltolaissa ja lastensuojelulaissa on "erityisen tuen tarve". Käsite voi olla käyttökelpoinen myös porrastusta määriteltäessä.***
- *Ehdotamme:*
 - *Arvioidaan sosiaalihuollon perus- ja erityislaeista koostuva kokonaisuus ja sen muutostarpeet huolellisesti myös palvelujen porrastuksen näkökulmasta.*
 - *Kiinnitetään erityisesti huomiota yleislain pohjalta annettaviin palveluihin ja asiakassuhteen jatkuvuuteen siten, että **mahdollisimman suuri joukko asiakkaita saa tukensa ja palvelunsa omassa elinpiirissään hänet tuntevalta työntekijältä***

Sosiaalihuollon porrasteisuus – selvityksen ehdotukset 3 korissa

1. Porrasteisuus käyttöön sosiaalihuollossa

1. Porrasteisuus-käsite otetaan käyttöön
2. Turvataan asiakassuhteen jatkuvuus ja lähipalvelujen saatavuus
3. Arvioidaan mahdollisuudet sote-integraatioon Etelä-Suomessa
4. Vahvistetaan sote-valmiuskeskuksiin sijoittuvan sosiaalihuollon roolia
5. Otetaan yritysten ja yksityisten palvelujen tehtävät erityisosaamisen tuottajina osaksi jatkotyötä

2. Valtakunnallinen tuki

6. Nimetään Shl:n 33 a §:n mukainen toimielin antamaan suosituksia alueellisesti koottavista palveluista
7. Selkiytetään perus- ja erityislainsäädännön suhdetta
8. Edetään sosiaalipalvelujen kansallisessa keskittämisessä vaiheittain

3. Erityisosaamisen tiedollinen tuki

9. Tuetaan kullekin viidelle yhteistyöalueelle syntyvien osaamiskeskittymien kehittymistä ja sovitaan niiden kansallisesta työnjaosta
10. Kehitetään erikoissosiaalityöntekijän ja sosionomien jatkokoulutusta vastaamaan palvelujärjestelmän tarpeita

Sosiaalityö vai sosiaaliohjaus

- Lainsäädännössä sosiaalityö keskittyy asiakastyönä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden palvelutarpeeseen vastaamiseen, päätöksentekoon ja asiakkaan palvelutarpeeseen vastaavan palvelukokonaisuuden muodostamiseen

Lainsäädännössä sosiaaliohjaus keskittyy asiakastyönä ns. omatyöntekijyyteen niiden asiakkaiden kohdalla, joilla ei ole erityisen tuen tarvetta. Sosiaaliohjauksella voidaan vastata myös päätöksenteosta, mutta vain niiden asiakkaiden kohdalla, joilla ei ole erityisen tuen tarvetta.

Erityistä tukea tarvitsevan henkilön määritelmä sosiaalihuoltolaissa (3 §, 3 ja 6 momentit)

3) erityistä tukea tarvitseva henkilö / asiakas: henkilö, jolla on erityisiä vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveyspalveluja kognitiivisen tai psyykkisen vamman tai sairauden, päihteiden ongelmakäytön tai muun riippuvuuskäyttäytymisen, usean yhtäaikaisen tuen tarpeen tai muun vastaavan syyn vuoksi ja jonka tuen tarve ei liity korkeaan ikään siten kuin ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (980/2012), jäljempänä vanhuspalvelulaki, 3 §:ssä säädetään; (29.12.2022/1280)

6) erityistä tukea tarvitseva lapsi: jonka kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai joka itse käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään tai joka on erityisen tuen tarpeessa 3 kohdassa mainituista syistä

Sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan työtehtävien erot / asian vireilletulo ja palvelutarpeen arviointi

Sosiaalityöntekijä

- Erityistä tukea tarvitsevien lasten ja muiden erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden palvelutarpeen arvioinnin tekemisestä vastaa virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä.
- Erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan omatyöntekijänä on oltava aina sosiaalityöntekijä
- Erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen on sosiaalityöntekijän vastuulla

Sosiaaliohjaaja, asiakasohjaaja, palveluohjaaja

- Sosiaalihuoltoasia tulee vireille hakemuksesta tai kun hyvinvointialueen sosiaalihuollon työntekijä on muutoin tehtävissään saanut tietää mahdollisesti sosiaalipalvelujen tarpeessa olevasta henkilöstä.
- Palvelutarpeen arvioinnista vastaa palvelutarpeen arvioimisen kannalta tarkoituksenmukainen sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 3 §:ssä tarkoitettu sosiaalihuollon ammattihenkilö (sosiaalityöntekijä, sosionomi, kuntoutuksen ohjaaja ja geronomi), jollei muualla laissa toisin säädetä.
- Hyvinvointialueen on nimettävä sosiaalihuollon palveluja saavalle asiakkaalle omatyöntekijä viimeistään asiakkaan palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä.

Sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan työtehtävien erot / omatyöntekijänä toimiminen, päätöksenteko

Sosiaalityöntekijä

- Omatyöntekijän kanssa asiakastyötä tekevän virkasuhteessa olevan sosiaalityöntekijän on tehtävä päätös niistä sosiaalipalveluista, joilla yhdessä turvataan erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai erityistä tukea tarvitsevan muun asiakkaan välttämätön huolenpito ja toimeentulo sekä terveys ja kehitys, jos menettely on asiakkaan edun mukainen.
- Päätökset koskevat asiakkaan taikka hänen huolenpidostaan vastaavan henkilön tarvitsemia sosiaalipalveluja.
- viranhaltija tekee päätökset ottaen huomioon asiakassuunnitelmassa esitetyn arvion palvelujen välttämättömyydestä sekä suunnitelmat niistä terveydenhuollon, opetustoimen tai työ- ja elinkeinohallinnon palveluista, jotka ovat välttämättömiä asiakkaan huolenpidon, toimeentulon, terveyden tai kehityksen kannalta

Sosiaaliohjaaja, palveluohjaaja, asiakasohjaaja

- Omatyöntekijän tulee lähtökohtaisesti olla sosiaalihuollon ammattihenkilö, mutta omatyöntekijänä voi toimia myös terveydenhuollon ammattihenkilö, jos se on asiakkaan edun ja palvelukokonaisuuden kannalta perusteltua. Hyvinvointialue voi arvioida.
- Asumispalveluyksiköissä asuville asiakkaille yksikössä nimetty omaohjaaja tai omahoitaja ei ole sosiaalihuoltolain tarkoittama omatyöntekijä.
- Omatyöntekijän tehtävä on huolehtia siitä, että asiakasta kohdellaan asianmukaisesti, omatyöntekijän tulee edistää asiakkaan etua
- omatyöntekijän tulee seurata asiakkaan palvelukokonaisuutta, reagoida puutteisiin tai epäasiamukaisuuksiin.

Pirkanmaan hyvinvointialueen tuore sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen selvitys

Selvityksen kohdentuminen ja tavoitteet

Kohdentuminen

- **Lasten, nuorten ja perheiden** palveluiden sosiaalityö, sosiaaliohjaus, perhetyö
- **Koulun** sosiaalityö (kuraattorityö)
- **Lastensuojelun** sosiaalityö, sosiaaliohjaus ja tehostettu perhetyö
- **Sosiaali- ja kriisipäivystys**
- **Työikäisten** palveluiden sosiaalityö ja sosiaaliohjaus
- **lääkäiden** palveluiden sosiaalityö ja sosiaaliohjaus
- **Vammaispalvelun** sosiaalityö ja sosiaaliohjaus
- **Päihde- ja riippuvuustyön** sosiaalityö ja sosiaaliohjaus
- **Terveystieteiden** sosiaalityö ja sosiaaliohjaus

Pirkanmaan
hyvinvointialue

Tavoitteet

- **Luoda kokonaiskuva sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen tilanteesta Pirkanmaan hyvinvointialueella**
- **Tehdä toimenpide-ehdotuksia sosiaalityön saatavuuden parantamiseksi ja lakisääteisten palveluiden turvaamiseksi**

Huomiot aineiston pohjalta

- Resurssien lisäyksen tarvetta työikäisten sosiaalityössä, gerontologisessa sosiaalityössä, vammaissosiaalityössä, lasten, nuorten ja perheiden sosiaalityössä
- Terveysosiaalityön merkitystä tulee vahvistaa, integraation edistäminen yhteisissä potilas- ja asiakasprosesseissa sujuvoittaa potilaiden ja asiakkaiden palveluita
- Esimiestyössä kuormitusta lähes kaikissa tehtävissä, esihenkilöt tekevät laajasti myös muita tehtäviä kuten toimistotöitä
- Sosiaalihuollon ammattihenkilöt tekevät tehtäviä, jotka eivät heille kuulu
- Työnjaoissa epäselvyyttä (sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja), määrittely, missä tehtävissä edellytetään sosiaalityöntekijää, missä sosiaaliohjaajaa, kuntoutusohjaajaa
- Kaikki viranhaltijat eivät käytä tehtävissään julkista valtaa (viranomaispäätökset)
- Prosesseja ja yhteistyötä tulee kehittää
- Ohjeistusta, viestintää, perehdytystä, yms. tulee kehittää, koulutuksen ja osaamisen lisääminen, asianmukaiset työtilat- ja välineet, etätöiden mahdollistaminen (veto- ja pitovoima)

Toimenpide-ehdotukset koottuna

Sosiaalityön saatavuuden turvaaminen

Työikäisten palveluissa, gerontologisessa sosiaalityössä, perhepalveluissa, lastensuojelussa ja vammaispalveluissa tilanne on kriittinen, eikä nykyinen resursointi riitä vastaamaan asiakkaiden palvelutarpeisiin.

**Erityisen tuen tarpeen
määrittely ja työn
organisointi**

**Julkista valtaa
toteuttavien tehtävien
määrittely
(sosiaalityöntekijät ja
sosiaaliohjaajat)**

**Pilotointi
Terveysosiaalityössä
toteutetaan
sosiaalihuollon
tehtäviä**

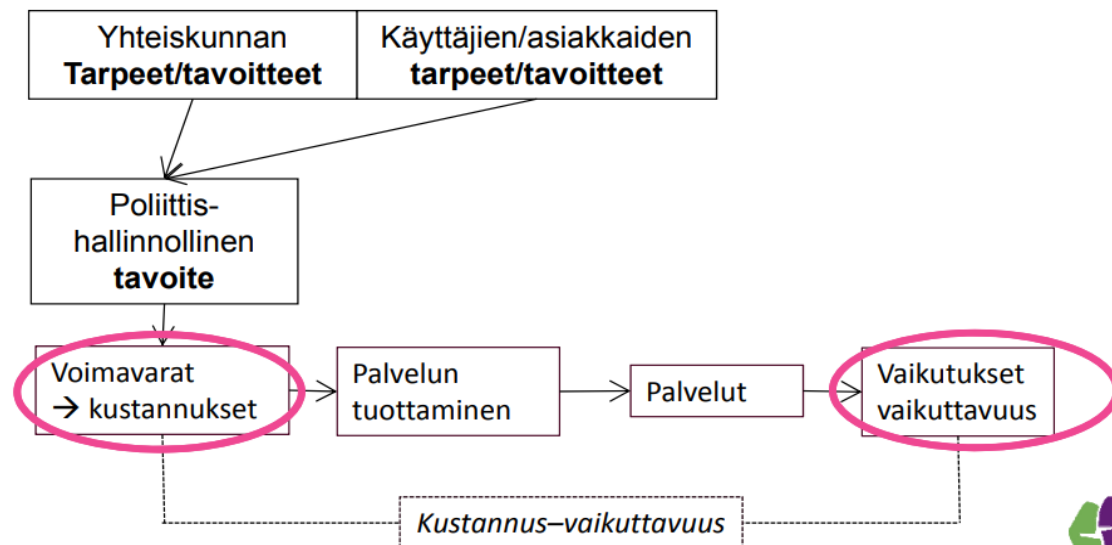
**Toimistotehtävien
kartoittaminen ja
työn organisointi**

**Perhetyön
kokonaisuuden
kehittäminen**

**Kela-yhteistyön
kehittäminen siten,
että Kela vastaisi
omasta ohjauksestaan**

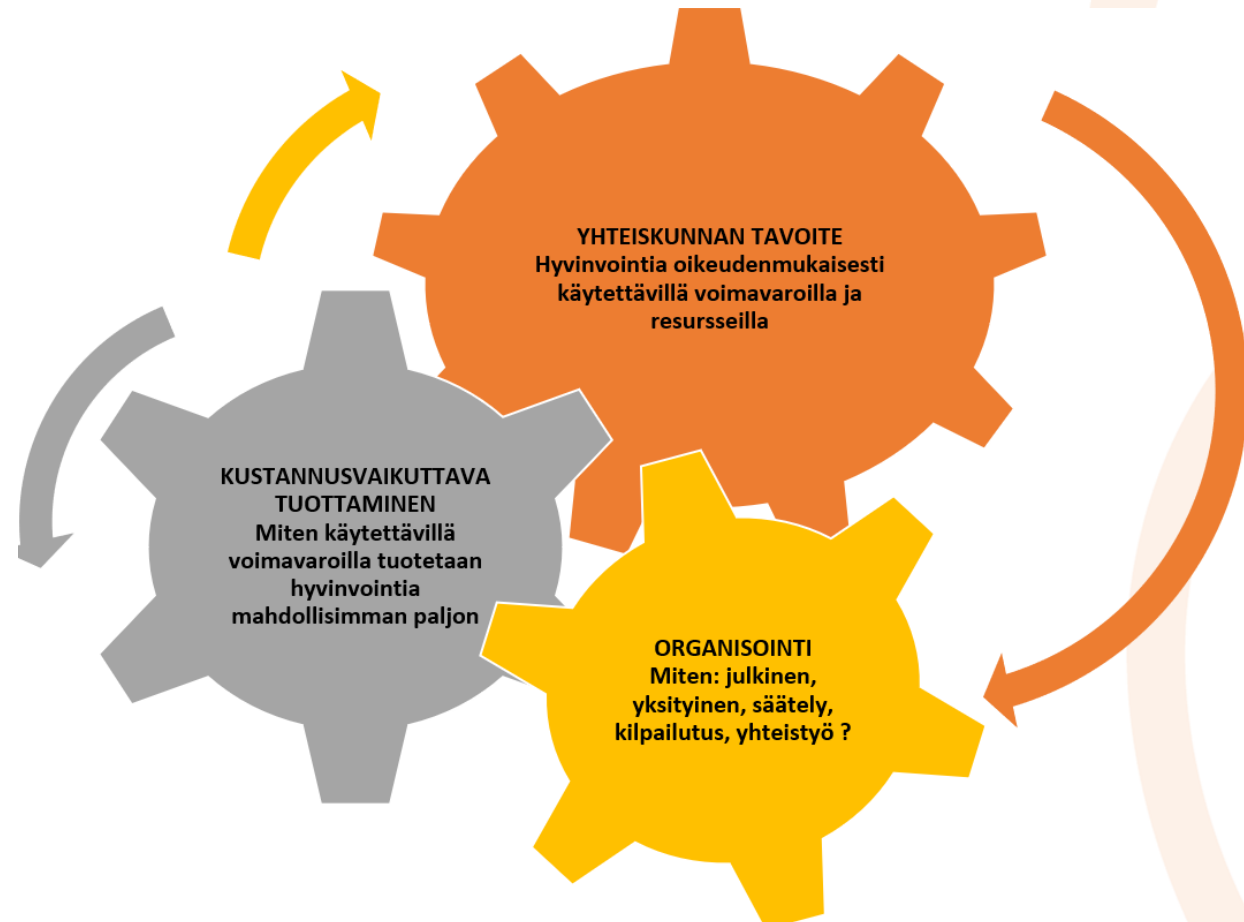
Kustannusvaikuttavuus

- **Kaikessa toiminnassa tulee huomioida sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja säätelevä lainsäädäntö ja toimia kyseisten lakien mukaisesti asiakkaan parhaaksi**
- Käytettävät voimavarat (kustannukset) ovat keinoja tavoitellun hyvinvoinnin tuottamisessa
- On oikein käyttää niukat voimavarat niin, että tavoiteltua hyvinvointia saadaan mahdollisimman paljon ja niille, jotka palvelua/hoitoa tarvitsevat
- Tavoitteena tulee olla **paras hyvinvointituotto** käytetyille voimavaroille
- Keskeiset kysymykset kustannusvaikuttavuusarvioinnissa
 - Onko palvelu / toiminta vaikuttavaa -> tuottaako se tavoiteltua hyvinvointia?
 - Paljonko voimavaroja tarvitaan ja keneltä?
 - Mitä voimavarat maksavat?
 - Onko vaikutuksena saatava hyvinvointi käytettävien kustannusten "arvoista"?

Kustannusvaikuttavuusanalyysi ja ajattelutapa

- Laaja-alaisen ja varsinaisen kustannusvaikuttavuusanalyysin tekeminen on harvoin mahdollista
- Ajattelutapana kustannusvaikuttavuus on kuitenkin hyödyllinen ja välttämätön päätöksenteossa ja kehittämistyössä
 - Tavoitteen asettamisen tärkeys
 - Mikä on tarve?
 - Mitä halutaan?
 - Miten ja millä hinnalla saadaan aikaan haluttuja vaikutuksia?
 - Mikä on riittävää kustannusvaikuttavuutta?
 - Suhteessa mihin vaikuttavuutta mitataan?
- Jokainen meistä on omassa roolissaan vastuussa julkisten varojen käytöstä

Sosiaalityön saatavuuden turvaaminen Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella

Hyvinvointialueen nykyinen resurssointi ei riitä vastaamaan asiakkaiden palvelutarpeisiin

- Perheiden palvelut
- Työikäisten palvelut
- Vammaispalvelut
- Ikäihmisten palvelut

Erityisen tuen tarpeen määrittely ja työn organisointi uudelleen on välttämätöntä

Selvitysten tekeminen

- Sosiaalityöstä ja sosiaaliohjauksesta kaikilla toimialueilla
- Erityisen tuen tarpeen asiakkaiden määrittely
 - Asiakkuuksien tarkastelu
 - Työn uudelleen organisointi

”Onnistuneen muutosjohtamisen edellytyksenä on muutokselle todettu selkeä tarve sekä sen toteuttamisesta tehty selkeä päätös.”

(Gary Yukl 2013)

Kiitos!

Etelä-Pohjanmaan
hyvinvointialue